

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till företag avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren; given Stockholms slott den 7 mars 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Johansson anför:

Den 25 oktober 1929 beviljade Kungl. Maj:t dels statsbidrag från statens avdiktningensanslag med 132,630 kronor dels ock lån från statens avdiktningenslånafond med 143,830 kronor till ett företag, avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren.

Ifrågavarande företaget planlades vid en av lantbruksingenjören G. Sandström under åren 1917—1918 hållen synförrättning. Sedan denna förrättning vunnit laga kraft och arbetena igångsatts, visade det sig emellertid,

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 166 häft. (Nr 201.)

att den vid förrättningen verkställda utredningen var behäftad med åtskilliga brister, till följd varav, bland annat, den med företaget avsedda torrläggningseffekten icke kunde väntas bliva uppnådd. Av samma anledning kunde uppkommen fråga om beviljande av statsunderstöd till företaget icke leda till resultat.

På grund därav hölls åren 1922—1923 ny syn. Ett vid denna förrättning uppgjort regleringsförslag blev med vissa jämkningar och tillägg fastställt den 13 april 1928 av vattenöverdomstolen, därvid bland annat föreskrevs, att arbete, som utförts enligt 1917—1918 års syn, skulle anses ingå i det nya företaget, dock att sistnämnda företag skulle av kostnaderna för sagda arbete påföras allenast så stort belopp, som skulle betingats av samma arbetes utförande enligt vid tiden för 1922—1923 års syneförrättning gällande väsentligt lägre arbetspriser. Berörda belopp hade av synemännen bestämts till 45,850 kronor, och därutinnan skedde ej ändring genom vattenöverdomstolens dom.

Vid meddelandet av Kungl. Maj:ts beslut år 1929 om statsunderstöd beräknades kostnaderna för den del av företaget, vartill statsunderstöd utgick, till 278,946 kronor 89 öre och båtnaden av detsamma till 298,939 kronor 44 öre. Av kostnaderna för det enligt 1917—1918 års syneförrättning utförda arbetet inräknades i nämnda kostnadssumma allenast ovan omförmälda belopp 45,850 kronor.

Med skrivelse den 4 december 1929 har länsstyrelsen i Södermanlands län till Kungl. Maj:t överlämnat dels en av styrelsen för företaget gjord skriftlig framställning, jämte en del därvid fogade handlingar, avseende att till intressenterna i det med Sandström som förrättningsman beslutade företaget måtte utanordnas ytterligare statsbidrag utan återbetalningsskyldighet med 105,498 kronor 56 öre, dels ock ett av statens lantbruksingenjör i Södermanlands län Martin Lingström avgivet utlåtande över framställningen.

Styrelsen för företaget har anfört i huvudsak följande:

År 1879 och åren närmast därefter verkställdes alldeles utan stöd av statsmedel en omfattande reglering av sjöarna Kolsnaren och Viren i västra och östra Vingåkers socknar av Södermanlands län ävensom av den del av Vingåkersån, som vore belägen mellan Kolsnaren och Spånga. Genom denna reglering blevo betydande arealer torrlagda och odlingsbara. Regleringsföretaget, som till största delen måst verkställas med handkraft, blev emellertid aldrig fullständigt genomfört; vissa hårda bankar blevo sålunda kvarlämnade, betydande mängder berg och större stenar fingo kvarligga i sjöarnas utlopp och åbottnen blev endast ofullständigt jämnad. Sedermera hade den torrlagda marken satt sig och ån i viss mån slammat igen. Även efter förenämnda reglering hade därför stora sträckor kring Vingåkersån varit vattensjuka och under år med högt vattenstånd utsatta för översvämningar, vilka omintetgjort eljest goda skördeutsikter. Längre hade tillståndet sålunda varit otillfredsställande utan att effektiva åtgärder vidtagits för olägenheternas undanröjande. Då emellertid under kristiden år 1916 mera än 300 tunnland besädd mark sattes helt och hållet under vatten och en säkerligen minst lika stor areal tog skada genom det allt för höga vattenståndet.

framstod det för vederbörande markägare såsom en nödvändighet och en bjudande plikt att skyndsammast göra vad som göras kunde till förekommande av att en dylik särskilt under dåvarande ovissa livsmedelsförhållanden beklaglig händelse skulle upprepas. Markägarna leddes därvid icke endast av en önskan att förbättra dem tillhöriga vattensjuka områden utan också av det särskilt under krigsåren ytterst aktuella intresset för att största möjliga areal av svensk jord skulle läggas under plog.

Vederbörande intressenter vände sig därför till dåvarande kaptenen vid väg- och vattenbyggnadskåren C. J. Insulander med begäran om dennes biträde till upprättande av förslag och kostnadsberäkning avseende huvudsakligen sådan utvidgning och upprensning av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnarens och Virens avlopp, att vid högvattenstånd en snabbare avrinning ernådades och faran för översvämningar därigenom avlägsnades. Sådana förslag och beräkningar blevo också år 1916 av Insulander upprättade. Efter vederbörlig framställning förordnades därefter lantbruksingenjören Sandström av länsstyrelsen den 22 januari 1917 att i laga ordning verkställa de tjänsteåtgärder, som påkallades för företagets utförande. Den sålunda anbefallda förrättningen avslutades av Sandström med utlåtande av den 3 april 1918, vari föreskrefs, att arbetet beträffande Vingåkersån skulle påbörjas inom 6 månader efter det förrättningen vunnit laga kraft samt vara fullbordat senast 4 år efter dess början. Något överklagande av förrättningen skedde icke. Företagets arbetsstyrelse ansåg sig därför och med stöd av Insulanders och Sandströms samstämmiga utsago kunna påräkna statsunderstöd för företaget och, då icke heller eljest någon risk syntes föreligga för företagets igångsättande, beslöt styrelsen i avvaktan på statsunderstödet utbekommande att upplåna penningar till arbetets påbörjande. Att styrelsen vågade taga detta steg berodde visserligen till huvudsaklig del på styrelsens förtroende för vederbörande förrättningsmäns uttalande, men styrelsen påverkades också vid fattandet av sitt beslut i viss mån av då rådande knapphet med avseende å livsmedelstillgången, vilken knapphet beredde såväl det allmänna som de enskilda stora bekymmer. Den växande arbetslösheten utgjorde ett ytterligare skäl för arbetsstyrelsen att påskynda arbetets igångsättande. Även ur denna synpunkt syntes sålunda den enskildes nytta och allmänt väl i förevarande fall på ett särdeles lyckligt sätt sammanfalla. Någon svårighet att i bankinrättning upplåna penningmedel för ett dylikt ändamål förefanns heller icke vid denna tid. Övre delen av Vingåkersån blev sålunda för de upplånta medlen fullständigt upprensad och arbetet å sjön Virens utlopp utfördes helt enligt Insulanders förslag.

Under dessa förhållanden gjordes av företagets arbetsstyrelse en framställning till Kungl. Maj:t om statsunderstöd till företagets utförande. När denna framställning behandlades av lantbruksstyrelsen, visade det sig emellertid, att den av Sandström verkställda förrättningen både i reellt och formellt avseende vore behäftad med synnerligen allvarliga brister. En förfrågan under hand till lantbruksstyrelsen om möjligheten att genom nödiga kompletteringar och ändringar bringa det vid förrättningen upprättade förslaget i sådant skick, att Kungl. Maj:ts fastställelse därå kunde erhållas, gav till resultat, att detta med hänsyn till arten av de anmärkta bristerna icke låte sig göra, utan att för ändamålet ny syneförrättning vore nödvändig. Genom beslut den 19 januari 1923 fann Kungl. Maj:t den gjorda framställningen om statsunderstöd icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Att Kungl. Maj:ts beslut i ärendet skulle erhålla sådant innehåll var

sålunda för intressenterna ingalunda oväntat. Redan år 1921 hade också hos länsstyrelsen begärts förordnande av sakkunnig person för verkställande av ny förrättning. Sådan förrättning ägde också rum med första sammanträde den 4 augusti 1922. Förrättningen handlades enligt nya vattenlagen och med dåvarande lantbruksingenjören A. Palm som ledare. Synemännen kommo till det resultat, att de av Insulander föreslagna och delvis redan utförda arbetena ej kunde anses tillräckliga utan måste i åtskilliga avseenden utvidgas. Härvid var bland annat att märka, att läget av en fixpunkt vid det av Insulander till sänkning föreslagna utloppet från Viren angivits ligga 55 centimeter lägre i vertikalplan än som överensstämde med verkligheten, och att till följd härav den nya bottnen i utloppet låge 55 centimeter högre än tidigare ansetts. Ytterligare sänkning av denna botten var därför erforderlig. Därjämte borde även ett andra utlopp vid Krämbol sänkas och förses med regleringsdamm. Även i övrigt ansågo synemännen kompletteringar av den äldre planen påkallade. Förrättningen avslutades av synemännen med utlåtande den 8 oktober 1923. På besvär över förrättningen meddelade Österbygdens vattendomstol utslag den 16 juli 1927, varvid synemännens utlåtande med vissa jämkningar och tillägg fastställdes. I vattendomstolens utslag, däri den tekniska ofullständigheten av den Sandströmska förrättningen konstaterades, beräknade domstolen arbetskostnaderna för företaget i dess helhet till 256,400 kronor, var till komme ersättningar för mark, skada och intrång 9,575 kronor eller sålunda till sammanlagt 265,975 kronor. I denna summa inberäknades 45,850 kronor, motsvarande ersättning enligt nuvarande å-priser för det arbete som utförts på grund av den Sandströmska förrättningen. Innan arbetet för det nya företaget finge påbörjas, skulle enligt domstolens utslag sagda belopp, 45,850 kronor, utgivas till deltagarna i det genom Sandströmska förrättningen beslutade företaget. Över vattendomstolens utslag hade talan fullföljts hos vattenöverdomstolen, som emellertid genom numera lagakraftvunnen dom av den 13 april 1928 med vissa förtydliganden fastställt vattendomstolens utslag i målet.

Med återopande av vattenöverdomstolens dom och övriga handlingar i målet hade styrelsen hos Kungl. Maj:t gjort ansökan om statsunderstöd för företaget efter uppdrag av nära nog alla intressenterna i företaget, och Kungl. Maj:t hade genom beslut av den 25 oktober 1929 anvisat statsbidrag med 132,630 kronor och statslån med 143,830 kronor.

För finansierande av det Sandströmska företaget måste, såsom redan antytts, lån upptagas i bankinrättning. På grund av förrättningens ofullständighet hade utdebitering av kostnaderna icke kunnat ske, utan lånen hade måst kvarstå i avvaktan på en slutlig lösning av finansieringsfrågan. Under tiden hade nya kostnader uppstått för det Palmiska företaget, och även dessa hade täckts med lånemedel. De lån, som sålunda gemensamt upptagits för det Sandströmska och Palmiska företaget, uppginge med upplupna räntor per den 31 december 1929 till

i Vingakers sparbank	kronor	177,727: 08	
i Södermanlands Ensk. Bank	»	6,109: 67	kronor 183,836: 75
Om härifrån droges den ovannämnda posten å	kronor	45,850: —	
samt utgivna förrättningskostnader för Palmiska företaget inklusive dom- stolskostnader	»	24,118: 75	

jämte därå upplupna räntor per den			
31 december 1929	kronor	6,869: 44	
ävensom realisationsvärdet av ett för			
det Sandströmska företaget anskaf-			
fat mudderverk	»	1,500: —	kronor 78,338: 19
återstode för intressenterna i det Sandströmska företaget			
att själva gälda skillnaden			kronor 105,498: 56
Kostnaderna för hela företaget enligt det Palmiska förslaget			
hade beräknats till	kronor	291,256: 01	
Härtill borde läggas ovannämnda belopp	»	105,498: 56	» 396,754: 57
Då båtnaden av företaget beräknats till			» 312,162: 85
uppstode en ren förlust å	kronor	84,591: 72,	

ett i sanning föga lysande resultat, huvudsakligen föranlett av bristfälligheter vid den Sandströmska förrättningen.

Det vore förklarligt, att den frågan nu framställdes, huruvida det kunde anses med rätt och billighet överensstämmande att intressenterna skulle slutligen vidkännas den stora differens, som sålunda uppkommit.

Starka objektiva skäl syntes tala för att staten trädde hjälpande emellan. I ett flertal liknande situationer hade vederbörande intressenters svåra belägenhet tidigare vunnit statsmyndigheternas beaktande och understöd av statsmedel därför lämnats. Riksdagens revisorer hade också i sin berättelse om den år 1927 av dem verkställda granskningen fäst uppmärksamhet på vissa fall, då av statens lantbruksingenjörer handlagda förrättningar för vattenavledningsföretag företett anmärkningsvärda brister.

I skrivelsen har därefter intagits revisorerernas uttalande, varav här må återgivas följande vad angår regleringen av Vingåkersån:

»Vad sålunda förekommit synes revisorererna tydligt utvisa, att den förrättning, som omhänderhafts av Sandström, icke handlagts med den omsorg, som vederbort, utan i fråga om såväl planläggningen som båtnads- och kostnadsuppskattning lidit av högst avsevärda brister. Företagets omfattning har sålunda måst vid den senare förrättningen utvidgas. Båtnaden har Sandström beräknat allenast för ägorna kring ån — även denna beräkning vid senare förrättningen underkänd — och beträffande ägorna kring sjöarna nöjt sig med en inemot 40 år gammal uppskattning. Kostnaderna hava av vattendomstolen beräknats till mer än det dubbla av det belopp, vartill Sandström kommit, och då är ändå att märka att arbetsprisen fallit sedan år 1918.

Till följd av nu anmärkta brister i den av Sandström verkställda utredningen hava intressenterna icke kunnat erhålla paräknat statsunderstöd, och måst föranstalta om ny dyrbar utredning såväl för ernående härav som för att skaffa erforderligt tekniskt underlag för företagets fullföljande och slutförande.

Visserligen kan sägas, att intressenterna kunnat vänta med arbetets igångsättande tills frågan om statsunderstöd avgjorts, men det lärer dock ej kunna förtänkas dem, att de utgått ifrån, att förrättningsmannen fullgjort sitt uppdrag på ett sätt, som kunde av vederbörande överordnade myndighet godkännas, samt att det alltså ej skulle innebära någon risk för dem att, då förrättningen vunnit laga kraft, påbörja arbetet. Enligt vad revisorererna inhämtat är det icke heller något ovanligt att vid företag av

denna art arbetet omedelbart påbörjas i förlitan på statsunderstöds erhållande, och i förevarande fall har för revisorerna framhållits, att särskilt stora skäl till sådant förfarande vore för handen i anledning av stor arbetslöshet i förening med angelägenheten att under rådande kristid snarast möjligt få bördiga åkermarker skyddade för vattenskador.

Givetvis hava intressenterna genom angivna förhållanden förorsakats allvarliga olägenheter, som ökats genom att ikraftträdandet av nya vattenlagen mellankommit förrättningarna och komplicerat ärendet. Enligt föredda räkenskaper hava intressenterna sålunda av i bank upplånade medel förskjutit till företaget icke mindre än 120,000 kronor, redan innan den nya förrättningen kommit till stånd,¹ och därefter 48,000 kronor — — —.» Statsrevisorerna uttalade vidare bland annat, att de genom besök på platsen övertygat sig om att företagets fullbordande skulle vara av synnerligen stor betydelse för trakten.

I framställningen uttalas därefter vidare:

I här förevarande fall borde kanske påpekas, att några få av intressenterna måst för ifrågavarande lån ikläda sig personlig ansvarighet, och man kunde befara, att bankerna när som helst komme att av dem utkräva lånebeloppen. Det syntes för rättskänslan vara allt annat än tilltalande, om dessa få intressenter, vilka huvudsakligen på grund av socialt intresse iklätt sig dylikt personligt ansvar, också finge vidkännas så betydande förluster, som likviderandet av dessa bankkulder skulle för dem innebära. Möjligheterna för dessa intressenter att på grund av den Sandströmska förrättningen få sina utgifter gottgjorda av medintressenterna i sagda företag torde också vara på både formella och materiella grunder ganska ovissa. De formella bristerna i den Sandströmska utredningen vore ovan berörda och komme givetvis att i händelse av mot medintressenterna riktat krav av dem åberopas. Härtill komme emellertid därjämte, att gäldandet av ränta och amortering å det av Kungl. Maj:t den 25 oktober 1929 beviljade statslånet för flertalet intressenter bleve så betungande, att ökade ekonomiska bördor för regleringsförslaget näppeligen kunde påläggas dem utan att medföra mycket allvarliga svårigheter. Åtskilliga av intressenterna hade under kristiden inköpt sina gårdar eller inventarier till höga priser och tälde därför icke ytterligare påfrestning under nuvarande för landets jordbruk prekära förhållanden. Särskilt de av intressenterna, som ägde mindre jordbruk, hade redan nu en mycket bekymmersam ställning. Om dessa skulle nödgas avträda sin egendom till sina borgerfärer för likviderande av skulder, ådragna genom det Sandströmska regleringsföretaget, skulle detta inverka oförmånligt på hela den bygd, som berördes av företaget i fråga. Av de till ett antal av omkring 140 uppgående intressenterna utgjordes nämligen betydligt mera än hälften av småbrukare eller andra mindre jordbrukare, varför de ogynnsamma verkningarna av detta så olyckligt igångsatta företag drabbade ett mycket stort antal hem. Det vore otvivelaktigt, att ingen annan väg funnes till undvikande av en ekonomisk katastrof inom denna bygd, än att staten trädde hjälpande emellan.

¹ »Vid denna siffras jämförande med av Palm för utförda arbeten upptagna beloppet 45,850 kronor bör emellertid bemärkas, att däri ingår i runt tal 38,000 kronor för anskaffande av ett för företaget i dess helhet behövt och efter dess avslutande väl icke helt värdelöst mudderverk.»

De vid skrivelsen fogade handlingarna utgöras dels av bankbesked och intyg, varav framgår riktigheten av de i styrelsens uppställning över debet- och kreditposter i företaget anmärkta beloppen 177,727 kronor 8 öre, 6,109 kronor 67 öre, 24,118 kronor 75 öre och 1,500 kronor, dels ock yttrande av *landsfiskalen i Vingåkers landsfiskalsdistrikt K. V. Nyman* av följande innehåll:

Företaget berörde ett stort antal mindre jordbrukare, vilkas ekonomiska ställning vore så svag, att de otvivelaktigt skulle råka i mycket stora ekonomiska svårigheter och en del av dem sannolikt skulle tvingas att avträda sin egendom till konkurs, om av dem skulle utkrävas deras andel i kostnaderna för det på grund av Sandströms utredning utförda arbetet. Det syntes därför, som om det icke blott för dessa intressenter utan även för den intelligande delen av Vingåkersbygden vore högeligen önskvärt, att begärt statsbidrag lämnades. Ett ekonomiskt sammanbrott för dessa mindre jordbrukare skulle nämligen inverka oförmånligt för hela den trakt, som berördes av företaget.

Lantbruksingenjören Lingström har anfört, bland annat:

Enligt vattenöverdomstolens dom hade intressenterna i det enligt den Sandströmska förrättningen påbörjade företaget tillerkänts ersättning med 45,850 kronor för det av dem verkställda arbetet, vilket i sin helhet torde hava godkänts av vattenöverdomstolen men varför ersättning dock endast beräknats efter nu gällande arbetspriser och utan ränta. Sedan Kungl. Maj:ts numera beviljat statsunderstöd till utförandet av det enligt den nya förrättningen upprättade förslaget, torde intressenterna hava att påräkna dels ovanstående belopp 45,850 kronor och dels ersättning för gjorda utlägg i samband med den nya förrättningen, varigenom den hittills beräknade bristen för intressenterna i den Sandströmska förrättningen, efter avräkning av realisationsvärdet av det tidigare anskaffade mudderverket, komme att uppgå till det åskade beloppet 105,498 kronor 56 öre.

Härtill torde kunna anföras, att enligt företagets räkenskaper uppginge verkliga kostnaderna för de under åren 1919—1921 utförda regleringsarbetena enligt Sandströmska förslaget till 96,110 kronor 34 öre. Oberäknat räntor och förrättningskostnader uppginge intressenternas direkta förlust hittills, genom att arbetet utfördes under kristiden och att ett då dyrbart mudderverk anskaffades, till 50,260 kronor 34 öre.

Som ett utkrävande av det felande beloppet för en stor del av intressenterna givetvis skulle medföra stora ekonomiska svårigheter, och en utdebitering dessutom enligt den Sandströmska förrättningen skulle för intressenterna sins emellan ställa sig högst orättvis, syntes stora skäl tala för, att staten i detta fall trädde hjälpande emellan.

Länsstyrelsen har anfört att, då företagets intressenter syntes genom tillskyndan av en statens förrättningsman hava kommit i en situation, som hotade att bringa många av dem till ekonomisk ruin, samt staten tidigare i liknande fall trätt hjälpande till, länsstyrelsen ansåge det vara sin plikt att på det livligaste tillstyrka bifall till framställningen.

Efter remiss har *lantbruksstyrelsen* i utlåtande den 27 december 1929 yttrat, bland annat följande:

Lantbruksstyrelsen funne sig kunna sätillvida förorda bifall till föreliggande framställning, att understöd av statsmedel skäligen syntes böra utgå till den kostnad för de vid 1917—1918 års syneförrättning föreskrivna regleringsarbetena, som intressenterna fått vidkännas utöver i 1922—1923 års förslag därför upptaget belopp, 45,850 kronor. Vid beräkningen av eventuellt statsunderstöd borde dock, för överensstämmelse med hittills tillämpad praxis, hänsyn icke tagas till den del av ifrågavarande merkostnad, som utgjordes av räntor. Enligt vad som framginge av framställningen bifogade bankbesked belöpte dessa räntor per den 31 december 1929 till sammanlagt 27,086 kronor 75 öre. Emellertid syntes det lantbruksstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida icke på grund av de särskilda förhållanden, som varit förknippade med uppkomsten av ifrågavarande merkostnader, jämväl ränteutgifter i detta fall kunde däri medräknas och sålunda vid eventuellt beviljande av ytterligare statsunderstöd till företaget det i framställningen angivna beloppet, 105,498 kronor 56 öre, i dess helhet läggas till grund för beräkning av understödets storlek. Lantbruksstyrelsen funne sig ock för sin del böra för det här ifrågavarande fallet på grund av föreliggande särskilda omständigheter förorda avvikelse från i ovannämnda hänseende hittills tillämpad praxis. Lantbruksstyrelsen förutsatte dock härvid, att dylik avvikelse i detta fall icke i någon mån finge anses prejudicerande för frågan om räntas inberäkning i allmänhet uti kostnadssumman vid utmätande av statsunderstödet belopp.

Därjämte borde i fråga om beviljande av ytterligare statsunderstöd till nu ifrågavarande företag särskilt framhållas, att den efter tillägg av ovanberörda merkostnad uppkommande kostnadssumman (278,946: 89 + 105,498: 56 =) 384,445 kronor 45 öre, komme att med 28.6 procent överstiga båtnadsvärdet, 298,939 kronor 44 öre. Denna omständighet syntes likväl med hänsyn till här föreliggande omständigheter icke böra utgöra hinder för beviljande av ytterligare statsunderstöd till företaget.

Vad beträffade den form, vari sådant ytterligare statsunderstöd kunde befinnas böra utgå, hade sökandena hemställt, att i framställningen berörda merkostnad måtte i sin helhet täckas medelst statsbidrag utan återbetalningskyldighet. I detta avseende finge emellertid framhållas, att anledning icke syntes föreligga att helt bortse från den möjlighet, som torde stå sökandena öppen, att för ändamålet jämväl begagna sig av därtill disponibla lånemedel. Enär det till företaget den 25 oktober 1929 beviljade lånet å 143,830 kronor motsvarade endast omkring 50 procent av det å vederbörande fastigheter uppskattade båtnadsvärdet genom torrläggningen, torde nämligen hinder icke möta mot beviljande av ytterligare dylikt lån till företaget. Icke heller torde återbetalningen av det redan beviljade lånet kunna anses bliva i sådan grad betungande för låntagarna, att från denna synpunkt en ökning av skuldbördan kunde synas betänkelig i förhållande till genom vattenavledningen vunna fördelar. När i nämnda avseende jämförelse gjordes med andra torrlägningsföretag, till vilka på grund av genom företagen uppkommet ekonomiskt trångmål för vederbörande intressenter ifrågakommande statsunderstöd ansetts böra helt eller till huvudsaklig del utgå i form av statsbidrag, torde nämligen erläggandet i här ifrågavarande fall av de årliga annuiteterna å förenämnda till företaget beviljade lån icke få anses innebära någon större påfrestning för låntagarna, i det nämnda annuiteter, vilka för övrigt skulle börja erläggas tidigast från och med år 1937, torde komma att uppgå till det relativt låga beloppet av omkring 8 kronor 50 öre per hektar. Någon mera avsevärd försämring i detta hänseende genom ett ytterligare anlåtande

av statslån i den utsträckning, som enligt vad nedan sades kunde här komma i fråga, torde icke heller behöva befaras.

Vad därefter anginge storleken av det ytterligare statsbidrag, som kunde finnas böra utgå till företaget, finge till en början erinras, att sådant bidrag skulle, vid det förhållandet att i förevarande fall kostnaden överstege båtnadsvärdet, enligt gällande författning i ämnet beräknas med hänsyn till sistnämnda värde. Med tillämpning härav torde till företaget kunna beviljas statsbidrag till högst 50 procent av båtnadsvärdet, 298,939 kronor 44 öre, eller med i runt tal högst 149,460 kronor. Enär till företaget redan anvisats statsbidrag med 132,630 kronor, syntes sålunda inom ramen av därför gällande villkor ett ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 16,830 kronor kunna utgå till företaget.

Sistnämnda belopp utgjorde emellertid endast en relativt ringa del av förenämnda merkostnad, 105,498 kronor 56 öre. Vid det förhållandet att, såsom av det ovan anförda framginge, nämnda merkostnad orsakats av särskilda omständigheter i samband med handläggningen av 1917—1918 års syneförrättning, över vilka vederbörande intressenter icke kunnat råda, syntes det lantbruksstyrelsen skäligt, att utöver ovannämnda belopp, 16,830 kronor, ytterligare statsbidrag skulle kunna anvisas till företaget. I sådant avseende funne sig lantbruksstyrelsen böra föreslå att, utan hinder av gällande bestämmelse om beräkning under viss förutsättning med hänsyn till båtnadens storlek, bidraget finge i förevarande fall uppgå till högst hälften av här ifrågavarande merkostnad, 105,498 kronor 56 öre, eller i runt tal 52,740 kronor. Utöver det statsbidrag å 16,830 kronor, som enligt det förestående torde författningen kunna utgå till företaget, syntes sålunda till det samma kunna jämväl ifrågasättas ett ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag av (52,740 — 16,830 =) 35,910 kronor.

Av ovanberörda merkostnad skulle därefter återstå (105,498: 56 — 52,740: —) 52,758 kronor 56 öre. För täckande av sistnämnda belopp syntes det böra beredas vederbörande intressenter möjlighet att, därest de så funne för gott, göra ansökning om lån från statens avdikningslänefond. Framhållas finge, att genom beviljande av dylikt lån med högst 52,750 kronor den sammanlagda lånesumman (143,830 + 52,750 =) 196,580 kronor komme att motsvara allenast 66 procent av båtnaden, 298,939 kronor 44 öre, och sålunda understiga det i sådant avseende författningen enligt medgivna gränsvärdet, eller 70 procent av båtnaden. Emellertid torde särskilt medgivande av riksdagen till beviljande av sådant ytterligare lån bliva erforderligt, enär efter eventuellt anvisande av ytterligare statsbidrag i enlighet med vad ovan nämnts sammanlagda beloppet av till företaget beviljade statsunderstöd komme att överstiga det genom företaget uppkommande båtnadsvärdet.

Under åberopande av vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till bestridande av kostnad för Vingåkersåns regleringsföretag m. m. enligt 1917—1918 års syneförrättning dels anvisa ytterligare statsbidrag från statens avdikningsanslag med 16,830 kronor, dels ock föreslå riksdagen medgiva, att till sagda företag finge, utan hinder av gällande bestämmelser å området, anvisas såväl ytterligare statsbidrag från nämnda anslag med högst 35,910 kronor som även ytterligare lån från statens avdikningslänefond med högst 52,750 kronor.

Statskontoret har, efter remiss, i yttrande den 22 januari 1930 förklarar, att med hänsyn till de särskilda förhållanden, som, enligt vad handlingarna utvisade, föreläge beträffande ifrågavarande regleringsförslag, det förefölle statskontoret ofrånkomligt, att åtgärder vidtoges till beredande av ytterligare understöd för företagens slutförande, samt att statskontoret icke ville motsätta sig att i anledning av förevarande ansökning framställning gjordes hos riksdagen i enlighet med lantbruksstyrelsens hemställan.

Departements-
chefen.

Av utredningen torde framgå, att den kanske väsentligaste orsaken till den brydsamma belägenhet, vari intressenterna uti det enligt 1917—1918 års syneförrättning påbörjade företaget råkat, är att söka i nämnda förrättnings bristfälliga beskaffenhet. I förlitan på att den utredning, som genom förrättningen verkställdes, varit av den art, att statsunderstöd kunde erhållas för företaget, hava intressenterna, innan ännu sådant understöd söktes, påbörjat arbetena och upplånat medel till dessas utförande. Då på grund av utredningens bristfällighet statsbidrag icke kunnat lämnas, hava lånen blivit oinlösta och dragit ränta till mycket avsevärda belopp. Påtalade brister i förrättningen hava vidare medfört, att intressenterna måst för tillrättläggande av företaget deltaga i ny syneförrättning åren 1922—1923. De hava därigenom orsakats betydande kostnader, som icke kunnat förutses och givetvis icke bort ifrågakomma.

Att arbetena påbörjats innan ännu ansökan för erhållande av statsbidrag ingivits synes icke i större grad böra läggas intressenterna till last. De torde hava varit berättigade utgå från, att förrättningen blivit verkställd på sådant sätt, att statsbidrag skulle komma att beviljas. Jag vill även framhålla vad intressenterna själva uppgivit därom, att beslutet om arbetenas omedelbara igångsättande påverkats av den vid tiden för berörda beslutsfattande rådande livsmedelsbristen i landet med därav följande allmänna, av staten livligt uppmuntrade strävan att i möjligaste mån befordra tillkomsten av produktiv odlingsmark ävensom av en önskan att söka minska arbetslösheten. I detta sammanhang kan erinras, hurusom arbetenas utförande under krisåren 1919—1921 medförde, att kostnaden för arbetena uppgick till belopp, varav sedermera, då intressenterna ingingo i det genom 1922—1923 års syn påbörjade företaget, på grund av den inträffade konjunkturförändringen icke ens hälften gottskrevs dem.

Goda skäl synas mig sålunda förefinnas för bistånd från statens sida till företaget, vilket ingår i en grupp av, så vitt nu kan bedömas, sex företag, vilka med hänsyn till förekommande förhållanden synts vara i behov av statens mellankomst till undvikande av ekonomiska svårigheter för delägarna och därigenom för större bygder och av vilka tre redan varit föremål för riksdagens prövning.

Den allmänna ekonomiska ställningen bland ifrågavarande företags 140 intressenter talar jämväl för ett statens ingripande. Ett mycket stort antal av intressenterna utgöres av mindre jordbrukare, vilka knappast torde kunna

bära den börda, som genom utkrävande av deras andelar i kostnaden för företaget skulle läggas på dem. Otvivelaktigt är, att ett inträffande ekonomiskt sammanbrott i den utsträckning, som synes hota, därest staten icke ingriper, skulle hava mycket menlig inverkan på hela den bygd, som beröres av företaget.

Angående det ifrågasatta statsunderstödet vill jag förorda, att detta bestämmes i enlighet med lantbruksstyrelsens av statskontoret tillstyrkta förslag eller till 105,490 kronor. Därav torde på av lantbruksstyrelsen anförda skäl hälften böra lämnas i form av lån från statens avdikningslånefond och hälften såsom statsbidrag utan återbetalningsskyldighet från statens avdikningsanslag. Från nämnda anslag synes Kungl. Maj:t, såsom lantbruksstyrelsen funnit, äga utan riksdagens hörande anvisa till företaget 16,830 kronor. Till frågan om beviljande av detta belopp skall jag tillåta mig återkomma, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet i övrigt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att till bestridande av kostnaderna för omförmälda företag, avseende reglering av Vingåkersån samt sjöarna Kolsnaren och Viren enligt 1917—1918 års syneförrättning, anvisa dels från statens avdikningsanslag ett statsbidrag med högst 35,910 kronor, dels ock lån från statens avdikningslånefond med högst 52,750 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Vid protokollet:
Rune Thygesen.